

Työmarkkinainstituutiot ja makrotalouden dynamiikka

Petteri Juvonen

Työmarkkinoihin kohdistuvat rakenteelliset uudistukset ovat usein esillä julkisessa keskustelussa ja poliittisessa päätöksenteossa. Työmarkkinoiden rakenteelliset uudistukset ovat saaneet paljon huomiota, sillä työmarkkinoiden toiminta on keskeinen osa kokonaistalouden toimintaa. Työvoima on keskeinen tuotannon tekijä ja näin työmarkkinoiden toiminta vaikuttaa keskeisesti talouden tuotantopotentiaaliin. Merkittävä osa kotitalouksien tuloista koostuu palkkatuloista, ja tätä kautta työmarkkinoiden toiminta vaikuttaa myös kotimaiseen kokonaiskysyntään.

Väitöskirja tutkii työmarkkinainstituutioiden ja makrotalouden dynamiikan yhteyttä. Väitöskirja sisältää sekä tilastopohjaista analyysyä että teoreettisia malleja hyödyntäviä analyysejä. Väitöskirjan ensimmäisessä artikkelissa hyödynnetään OECD-maiden tilastoja ja

tutkitaan, kuinka erot työttömyysturvassa, irtisanomissuojassa sekä palkanmuodostuksen keskittyneisyydessä ja koordinaatiossa selittävät maiden välisiä eroja suhdannevaihteluiden dynamiikassa. Kahdessa muussa artikkelissa mallinnetaan keskitettyä palkanmuodostusta ja palkanmuodostuksen koordinaatiota dynaamisissa yleisen tasapainon mallikehikoissa (DSGE).

Ensimmäisessä artikkelissa raportoidaan tulokset OECD-maiden aineistolle estimoidusta vektoriautoregressiivisesta mallista (VAR), jota on käytetty sen selvittämiseksi, voidaanko maiden välisiä eroja makrotalouden dynamiikassa selittää eroilla työmarkkinainstituutioissa. Aineisto kattaa OECD-maat vuosille 1972–2013 (osalla maista aikasarjat ovat lyhyempiä). VAR-mallin muuttujat ovat työttömyys, reaali-palkka, työn tuottavuus ja kokonaistuot-

Kirjoitus perustuu Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulussa 25.1.2019 tarkastettuun taloustieteen väitöskirjaan *Essays on labour market institutions and macroeconomic dynamics*. Vastaväittäjänä toimi professori Nils Gottfries (Uppsala Universitet) ja kustoksena professori Kari Heimonen (Jyväskylän yliopisto). KTT Petteri Juvonen (petteri.juvonen@helsinki.fi) toimii tutkijatohtorina Helsingin yliopistossa ja Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulussa.

tanto. Tutkittavat työmarkkinainstituutiomuuttajat ovat irtisanomissuojan tiukkuus, työttömyyskorvausten taso sekä palkkaneuvotteluiden koordinaatio ja keskittyneisyys. Nämä muuttajat on valittu siksi, että niiden vaikutuksia on tutkittu teoreettisessa tutkimuskirjallisuudessa (Zanetti 2011, Campolmi ja Faia 2011). Näihin työmarkkinainstituutioihin liittyvät reformit ovat myös aika ajoin esillä julkisessa keskustelussa. Estimoinnissa hyödynnetään bayesilaista tilastotiedettä ja hierarkkisia prioreita. Estimoinnissa oletetaan, että VAR-mallin parametrien priori-jakaumat riippuvat lineaarisesti työmarkkinainstituutiomuuttajista. VAR-mallin implikoimien suhdannevaihtelutunnuslukujen avulla tutkitaan työmarkkinainstituutiomuuttajien ja suhdannevaihtelutunnuslukujen yhteyttä. Lisäksi VAR-mallista lasketaan työmarkkinainstituutiomuuttajille mahdollisia impulssivasteita, jotka antavat suhdannevaihtelutunnuslukuja rikkaamman kuvan talouden dynamiikasta.

Tulosten perusteella työmarkkinainstituutiomuuttajien ja suhdannevaihteluiden dynamiikan välillä on yhteys. Maissa, joissa on vahvat instituutiot, makrotaloudellisten muuttajien volatilitteetti on pienempää. Mikäli työvoiman irtisanomissuoja on vahva ja työttömyysturvan taso on korkea, työttömyys palautuu kysyntäsokin jälkeen hitaasti tasapainotasoon. Mikäli palkat neuvotellaan koordinoitusti, palkat reagoivat voimakkaammin kysyntäsokkeihin ja työttömyys heikommin. Havaitut erot ovat kuitenkin pieniä, minkä perusteella voidaan olettaa, että ainoastaan hyvin suurilla työmarkkinainstituutioreformeilla talouden sopeutumiskykyä voidaan merkittävästi muuttaa.

Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on saatu vahvempia tuloksia (Abbritti ja Weber

2018; Gnocchi ym. 2015). Estimoinnissa on oletettu työmarkkinainstituutiomuuttajien ja VAR-mallin parametrien relaation olevan stokastinen toisin kuin Abbritti ja Weber, jotka olettavat sen deterministiseksi. Tällä ekonometrisella valinnalla on merkittävä vaikutus, sillä oletus deterministisestä riippuvuudesta pienentää estimointiepävarmuutta. Gnocchi ym. estimoivat ensin suhdannevaihtelutunnuslukuja ja tutkivat näiden yhteyttä työmarkkinainstituutiomuuttajiin järjestyskorrelaatiokerroinanalyysin avulla. Tässäkin kaksivaiheisessa analyysissä osa estimointiepävarmuudesta jää ottamatta huomioon, sillä suhdannevaihtelutunnuslukuihin liittyvä estimointiepävarmuus jää lopullisessa tilastollisessa päättelyssä huomioimatta.

Väitöskirjan toisessa tutkimusartikkelissa keskitettyä palkanmuodostusta on mallinnettu uuskeynesiläisessä DSGE-mallissa. Useissa Euroopan maissa palkkaneuvottelut käydään ammattiliittotasolla tai ammattillisten keskusjärjestöjen toimesta. Ammattiliittoja mallintavissa makromalleissa oletetaan yleensä suuri joukko pieniä ammattiliittoja, minkä vuoksi yksittäisen ammattiliiton toiminnalla ei oleteta olevan kokonaistaloudellisia vaikutuksia. Kuitenkin kun palkkaneuvottelut käydään ammattillisten keskusjärjestöjen toimesta tai koordinoitusti liittotasolla, neuvotteluosapuolet ovat niin suuria, että niiden on huomioitava se, miten omat palkkavaateet vaikuttavat koko talouden keskipalkkaan ja siten muihin kokonaistaloudellisiin muuttajiin.

Keskitettyä palkanmuodostusta DSGE-mallin avulla on aiemmin tutkinut Gnocchi (2009). Hän hyödynsi staattisten mallien (mm. Lippi 2003) tapaa ratkaista suuren ammattiliiton palkanmuodostus työvoiman kysyntäjous-

ton avulla¹. Kyseinen ratkaisumenetelmä vaati suljetun muodon ratkaisun ja soveltuu siten huonosti DSGE-mallinnukseen. Sitä voi käyttää ainoastaan tapauksissa, joissa ammattiliittoja on useampi kuin kaksi ja palkat neuvotellaan joka periodilla (Gnocchin mallissa vuosineljänneksittäin). Tässä tutkimuksessa ammattiliiton palkanmuodostus on mallinnettu Ramsey-optimaalisena politiikkana. Lisäksi palkat on kiinnitetty useaksi periodiksi eteenpäin. Tämä kuvaa keskitettyä palkanmuodostusta paremmin kuin Calvo-tyyppinen palkkajäykkyys, jossa satunnainen osa palkoista neuvotellaan joka periodilla uusiksi.

Tutkimuksessa tarkastellaan, kuinka talouden dynamiikkaa muuttuu, kun suuri ammattiliitto asettaa palkan koko talouteen. Edustavan kotitalouden hyvinvointia verrataan tilanteeseen, jossa palkat määräytyvät kilpailullisilla markkinoilla tai usean pienen ammattiliiton toimesta, kun mukana on Calvo-tyyppinen palkkajäykkyys. Lisäksi tutkitaan, kuinka optimaalisen rahapolitiikan sääntö muuttuu, kun palkat neuvottelee suuri ammattiliitto.

Tulosten perusteella useaksi periodiksi eteenpäin kiinnitettävät palkat eivät tuota hyvinvointitappioita Calvo-tyyppiseen palkkajäykkyyteen verrattuna. Kun palkat asetetaan täysin keskitetysti suuren ammattiliiton toimesta, ammattiliitto kykenee kontrolloimaan tuotantokustannuksia ja siten hintatasoa. Tällöin hintavakauden sijaan keskuspankin on optimaalista tähdätä tuotantokuilun vaihtelun minimoimi-

¹ Kun ammattiliitot ovat suuria, ammattiliiton edustaman työvoiman kysyntä ei määräydy pelkästään asetetun palkan suhteesta talouden keskipalkeaan, sillä ammattiliiton asettama palkka vaikuttaa myös talouden keskipalkeaan. Ammattiliiton kohtaamaan työvoiman kysyntään vaikuttaa näin myös koko talouden työvoiman hintajousto suhteessa talouden keskipalkeaan.

seen. Mallissa oletettujen hyödykemarkkinoiden epätäydellisyyden vuoksi talouden vasteet sokkeihin eivät ole optimaalisia. Kokonaistaloudelliset vaikutuksensa huomioivalla ammattiliitolla on mahdollisuus parantaa talouden sopeutumiskykyä. Tämä korostuu sokkien kohdalla, joiden vaikutuksia keskuspankki ei pysty vaikuttamaan korkopolitiikalla.

Väitöskirjan kolmannessa artikkelissa analysoidaan palkanmuodostusta uuskeynesiläisessä avoimen talouden kahden sektorin DSGE-mallissa. Sektorit ovat ulkomaiselle kilpailulle avoin vientisektori ja kotimainen suljettu sektori. Ammattiliitot kummallakin sektorilla ovat suuria ja ymmärtävät palkkavaateidensa kokonaistaloudelliset seuraukset. Mallissa avoin sektori kohtaa tuottavuus- ja vientikysyntäsokkeja ja suljettu sektori kotimaisia kysyntäsokkeja.

Tätä tutkimusta lähimpänä on Calmfors ja Seim (2013). Kontribuutio suhteessa Calmforsiin ja Seimiin on tarkastella, mikä on vientisektorin ja suljetun sektorin ammattiliittojen koordinaation merkitys, kun malli on dynaaminen ja sisältää modernin uuskeynesiläisen avoimen talouden mallinnuksen piirteet.

Tulosten mukaan palkkajohtajuusmalli, jota mallinnetaan Stackelberg-pelinä, ei ole optimaalinen koko talouden kannalta. Verrattuna koordinoimattomaan Nash-tasapainoon ainoastaan ensimmäisenä palkan asettava sektori hyötyy. Nash-tasapaino tuottaa työpaikkakohtaista palkanmuodostusta suuremman kokonaishyödyn, mutta Stackelberg-pelissä liittojen strateginen käyttäytyminen syö kokonaishyödyn.

Mikäli suljetun sektorin palkat sidotaan avoimen sektorin palkkoihin, ei tämäkään tuota optimaalista palkanmuodostusta koko talouden kannalta vaan ainoastaan vientisektori hyötyy tästä suhteessa työpaikkatason palkka-

neuvotteluihin. Tässä asetelmassa talouden kohdatessa vientikysynnän sokin, vientisektorin sopeutuminen on helpompaa, mutta samalla kotimaan sektorin palkkataso pakotetaan tasolle, joka poikkeaa siitä, mikä olisi täydellisten työmarkkinoiden tuottama tasapaino. Kun koko talous pakotetaan sopeutumaan vientisektorin kokemiin kysynnän vaihteluihin, ulkomaisten sokkien läpimeno talouteen kasvaa ja talouden volatilitteetti suurenee, mikä tuottaa hyvinvointitappiota. Tulokset eivät tue väitettä, että vientisektorin merkittävä rooli palkkaneuvotteluissa olisi välttämättä optimaalinen koko talouden kannalta.

Huolimatta työmarkkinainstituutioiden ja työmarkkinoiden rakenteellisten uudistusten keskeisestä roolista julkisessa keskustelussa ja kansainvälisten instituutioiden toimenpidesuosituksissa niitä koskeva laadukas tutkimus on suhteellisen vähäistä. Työmarkkinoiden rakenteellisia uudistuksia perustellaan yleensä makrotaloudellisilla ja työmarkkinoiden kokonaisvaikutuksilla. Siksi olisi tärkeää, että työmarkkinainstituutioita kyettäisiin tarkastelemaan modernin makrotaloustieteen menetelmin ja käytännöin. Väitöskirjan kolmessa tutkimusartikkelissa on kehitetty menetelmiä tätä varten. □

Kirjallisuus

- Abbritti, M. ja Weber, S. (2018), “Reassessing the role of labor market institutions for the business cycle”, *International Journal of Central Banking* 14: 1–34.
- Calmfors, L. ja Seim, A. (2013), “Pattern bargaining and wage leadership in a small open economy”, *The Scandinavian Journal of Economics* 115: 109–140.
- Campolmi, A. ja Faia, E. (2011), “Labor market institutions and inflation volatility in the euro area”, *Journal of Economic Dynamics and Control* 35: 793–812.
- Gnocchi, S. (2009), “Non-atomistic wage setters and monetary policy in a New Keynesian framework”, *Journal of Money, Credit and Banking* 41: 1613–1630.
- Gnocchi, S., Lagerborg, A. ja Pappa, E. (2015), “Do labour market institutions matter for business cycles?”, *Journal of Economic Dynamics and Control* 51: 299–317.
- Lippi, F. (2003), “Strategic monetary policy with non-atomistic wage setters”, *Review of Economic Studies* 70: 909–919.
- Zanetti, F. (2011), “Labor market institutions and aggregate fluctuations in a search and matching model”, *European Economic Review* 55: 644–658.